Briefgeheim: scheidingsbelang van bedrogen echtgenoot prevaleert

Europees Hof voor de rechten van de mens, N.N. en T.A. t. België, arrest 13 mei 2008, rolnr. 65097/01

Paul De Hert *

De feiten en de procedure in België

T.A. en B.V. zijn getrouwd in 1979, doch eerstgenoemde heeft een jarenlange homoseksuele relatie met N.N. Op 17 december 1993 dient B.V. (de vrouw van de overspelige homoseksuele echtgenoot T.A.) een verzoek tot echtscheiding in bij de rechtbank van eerste aanleg te Brugge. Op 23 december 1993 start ze een aanvullende procedure door bij de voorzitter bij diezelfde rechtbank een verzoek in te dienen tot toekenning van voorlopige maatregelen voor de duur van de echtscheidingsprocedure ex. artikel 1280 Ger. W.

In het kader van deze tweede, aparte procedure strekkende tot voorlopige maatregelen wordt door B.V. briefwisseling van haar man aan zijn vriend N.N. voorgelegd om de overspelige relatie van haar man te bewijzen. De overspelige man en zijn partner klagen de onthullingen van deze briefwisseling aan voor de rechter die zich diende uit te spreken over de voorlopige maatregelen. Beide vragen een verbod om de brieven voor te leggen of de uitsluiting ervan uit de debatten. Ze voeren aan dat tijdens de procedure inzake voorlopige maatregelen de schuldvraag niet speelt. Het voorleggen van de briefwisseling door de bedrogen vrouw heeft dan ook geen ander nut dan het onthullen van de overspelige relatie.

De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg in een beslissing van 17 januari 1996, het Gentse Hof van Beroep in een uitspraak van 11 mei 1998 en het Hof van Cassatie in een uitspraak van 27 januari 2000 zullen evenwel het gebruik van de brieven billijken op basis van de heersende rechtspraak en rechtsleer die dergelijk gebruik in beginsel mogelijk achten (ondanks het briefgeheim) op voorwaarde dat de briefwisseling op regelmatige wijze in iemands bezit gekomen is en niet onderworpen is aan het beroepsgeheim. T.A. houdt voor dat B.V. een aktetas met slot had geforceerd en dat er wel degelijk sprake was van een misdrijf. Zowel de voorzitter als het beroepshof wijzen dit argument af: niet alleen zou er onder het bewijsmateriaal kladpapier zitten opgevist uit T.A.'s vuilbak, ook heeft hij nooit afdoende de diefstal bewezen en er klacht over neergelegd bij het gerecht.

De procedure voor het Europees Hof: het argument over de wettelijke basis

In de doctrine werd opgemerkt dat het doortrekken van de klassieke bewijsleer in het kader van een echtscheidingsprocedure naar de procedure betreffende de voorlopige maatregelen niet evident is, omdat in deze laatste procedure de fout principieel niet ter sprake komt. APS is daarom van oordeel dat het bewijsmiddel relevant noch proportioneel was en dus niet verenigbaar met artikel 8 EVRM.[1] Het Europees Hof gaat uitvoerig in op dit argument. N.N. en T.A. krijgen evenwel geen gelijk. Het Hof is van mening dat er geen sprake is van een schending van artikel 8 EVRM. In de eerste plaats stelt het Hof dat er in België een wettelijke basis is voor deze inmenging in het privé-leven van de klagers. Het gaat hiermee in tegen de visie van N.N. en T.A. die stelden dat de rechtspraak tot dusver alleen het overleggen van brieven in echtscheidingsprocedures ten gronde had aanvaard, maar nog niet voor de procedure m.b.t. de voorlopige maatregelen. De rechtspraak en doctrine zijn volgens het Hof duidelijk genoeg om te voldoen aan de wettelijke vereisten, tenminste voor wat betreft de echtscheidingsprocedure ten gronde. Het Hof erkent dat er geen rechtspraak voorhanden is die aantoont dat de inmenging zich ook kan uitstrekken tot de fase van de voorlopige maatregelen, maar dat kan dan weer uit de procedure en uit de aard van het burgerlijk procesrecht zelf afgeleid worden. Voorlopige maatregelen kunnen, aldus het Hof, alleen maar toegekend worden in België als blijkt dat samenleven tussen echtgenoten onmogelijk is. Bijgevolg is er wel degelijk een bewijsinspanning voor de vragende partij (§43). Bovendien steunt het civiele recht op de actieve bewijsvoering door de partijen ('*le principe dispositif*') dat ondermeer met zich meebrengt dat de eiser de bewijslast draagt ('*actori incumbit probatio*'). En dus dienen verweerders er zich aan te verwachten dat er elementen zullen aangebracht worden in verband met hun privé-leven en kan aangenomen worden dat de praktijk steunt op een wettelijke basis in de zin van artikel 8 par. 2 EVRM (§41).

Het argument van de legitieme doeleinden

Artikel 8 EVRM eist behoudens een wettelijke basis dat een privacyschending ook een legitiem doel nastreeft.

* *Paul De Hert is docent aan de Vrije Universiteit Brussel, onderzoeksgroep Mensnerechten.*

1 *F. APS, "De aanwending van vertrouwelijke briefwisseling in het raam van een echtscheidingsprocedure en procedure van voorlopige maatregelen",* R.W. *2000-2001, 813.*

PDF Created with deskPDF PDF Writer - Trial :: http://www.docudesk.com

Doorgaans wordt deze voorwaarde nauwelijks bekeken, doch in deze zaak acht het Hof één en ander strekkende tot de 'bescherming van de rechten van derden', te weten het recht van de vrouw om een einde te stellen aan haar relatie wanneer deze onmogelijk blijkt en het recht zijn of haar zaak en het erbij behorende bewijsmateriaal te kunnen voorleggen aan een rechter (§42).[2] We nodigen graag iedereen uit die bewuste paragraaf van het arrest eens na te lezen want dit is een wel heel merkwaardige invulling van de beperkinggrond 'bescherming van rechten van anderen' zoals die vermeld is in artikel 8, tweede lid EVRM.

Het argument over de evenredigheid van de bewijstechniek in het licht van het briefgeheim

Bij de proportionaliteitstoets (de derde eis neergelegd in artikel 8 EVRM) moet dit recht van een partij in een geding om bewijselementen aan te brengen in balans worden gebracht met het recht van de tegenpartij om van de Staat de positieve plicht te eisen dat geen gebruik wordt van bewijs dat het privé-leven schendt. Beide rechten verdienen *a priori* een zelfde mate van respect (par. 43), aldus het Hof. Wat dit laatste recht betreft, hebben staten een appreciatiemarge bij de bepaling van de te bieden bescherming (par. 45).
Het Hof stelt vast dat de aard van een echtscheidingsprocedure er reeds in bestaat dat elementen van het privé-leven worden onthuld, maar "les ingérences qui en découlent inévitablement doivent se limiter autant que faire se peut à celles qui sont rendues strictement nécessaires par les spécificités de la procédure, d'une part, et par les données du litige d'autre part (par. 46)".
Het Hof is echter van mening dat het voorleggen van briefwisseling in een echtscheidingsprocedure onderworpen is aan voldoende waarborgen ingebouwd door de Belgische rechtspraak (*supra*). Het Hof herhaalt haar redenering over de bewijslast in België en de innige band tussen de echtscheidingsprocedure en de procedure m.b.t. de voorlopige maatregelen. Weliswaar had de echtgenoot zijn homoseksuele relatie toegegeven, wat de overlegging van de brieven overbodig maakt, doch dat kon de vrouw bij aanvang van het proces niet weten, dus het kan haar niet kwalijk genomen worden dat ze het toch doet (§50).
Het Hof merkt overigens op dat verzoekers de feiten die met de briefwisseling werden onthuld niet betwisten, dat zij niet beweren dat de onthulling een invloed zou gehad hebben op de beslissing van de rechter wat betreft de voorlopige maatregelen, en dat zij zich dus enkel om de onthulling op zich beklagen. Maar, « la publicité finalement donnée à la liaison des requérants résulte essentiellement de leur action visant à l'interdiction de la production des pièces litigieuses. La Cour relève aussi que le seul fait que les pièces litigieuses ont été jointes au dossier de procédure de cette affaire et y figurent encore ne leur confère pas un caractère public, vu le caractère restreint de l'accès aux dossiers de ce type" (§50). Er is dus geen schending van artikel 8 EVRM.

Nabeschouwing

Het briefgeheim is onschendbaar. Zo staat het geschreven in artikel 29 van de Belgische Grondwet. Hoewel dit niet rechtstreeks blijkt uit artikel 29 GW is de eerbiediging van het briefgeheim ook van toepassing in de verhouding tussen particulieren. Zo heeft de wetgever enerzijds het openen van poststukken strafbaar gesteld via artikel 460 van het SW. In artikel 29 GW zijn geen inhoudelijke beperkinggronden ingeschreven. Toch oordeelde het Grondwettelijk Hof dat het briefgeheim kan beperkt worden wanneer dit in conflict komt met andere grondrechten.[3] Het Europees Hof gaat anders te werk en negeert artikel 29 GW door zich te toe te spitsen op het stappenschema van artikel 8 EVRM. Van een Europees Hof kan geen zorg verwacht worden voor onze eigen grondwettelijke waarden.
Ons komt het voor dat het arrest, hoe zorgvuldig opgebouwd ook, geen excuus mag zijn voor de Belgische wetgever om geen initiatief te nemen. Als de echtgenoot dan werkelijk een recht bezit om te spioneren in de briefwisseling, door de aard van het huwelijk zelf, zoals de heersende lijn stelt in de rechtspraak en de rechtsleer, waarom dan niet het Burgerlijk Wetboek in deze zin aanpassen, onder meer in artikel 229? Als de realiteit van het huwelijk soms lelijk is, dan leggen we dat maar beter zwart op wit uit in het wetboek. Dat is meer respectueus ten aanzien van artikel 29 GW en het zou de voorzienbaarheid van voorliggende privacyschendingen in de hand werken waardoor één van de waarden achter artikel 8 EVRM wordt gerealiseerd.
Derwijze wordt ook tegemoet gekomen aan de bescherming van de geadresseerde van de briefwisseling, in casu N.N., die er in de Belgische rechtspraak en in voorliggend arrest wel heel bekaaid van af komt. Het minste dat gezegd kan worden is dat N.N., die buiten het huwelijk staat, hier ook moet accepteren dat zijn brieven en zijn privacy te grabbel worden gegooid. Die omissie in de waardenafweging van het Hof valt des te meer op nu het Hof in dit arrest zo de mond vol heeft over 'de bescherming van de rechten van derden' als legitiem doeleinde. Niet alle derden zijn gelijk. Voortaan moet de partner van een overspelige echtgenoot er dus rekening mee houden dat het vertrouwelijk karakter van de correspondentie niet opweegt tegen het belang van de andere echtgenoot.

2 *La Cour relève que le but poursuivi par l'ingérence était la protection des droits d'autrui, à savoir le droit d'une personne mariée de mettre fin au lien matrimonial existant lorsque la poursuite de la vie commune n'est plus possible. (…). Relevant également du droit d'une partie à un procès de se voir offrir une possibilité raisonnable la présenter sa cause – y compris ses preuves (*Dombo Beheer B.V. c. Pays-Bas*, arrêt du 27 octobre 1993, série A no 274, § 33), un tel motif est un but légitime au sens du paragraphe second de l'article 8 de la Convention.*

3 *Arbitragehof nr. 202/2004 van 21 december 2004.*

PDF Created with deskPDF PDF Writer - Trial :: http://www.docudesk.com